

El foment de la creativitat i de l'esperit emprenedor en el context dels ECTS

David Urbano
Francesc Uroz

Escola Universitària de Turisme i de Direcció Hotelera (EUTDH)
Departament d'Economia de l'Empresa
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'objectiu principal d'aquest projecte és fomentar la creativitat i l'esperit emprenedor entre els estudiants de primer curs de la diplomatura de Turisme de la UAB en el context dels ECTS (crèdits europeus). Es parteix de la base que una major iniciativa individual i més capacitat per buscar solucions als problemes d'una manera creativa són aspectes bàsics per al desenvolupament personal i professional. Alhora, la formació de persones més emprenedores tindrà repercussions positives a llarg termini en la societat, aportant valor econòmic i social al sector turístic.

La metodologia utilitzada en el projecte es va basar en la realització de diferents accions adreçades tant al professorat com a l'alumnat. En finalitzar el curs es va constatar que els estudiants mostraven un augment en la iniciativa individual, l'autonomia i la independència, destacant també una actitud més emprenedora i favorable cap a la creació d'empreses.

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació que es presenta té relació amb el foment de la iniciativa individual dels estudiants, així com de la capacitat per buscar solucions als problemes d'una manera creativa i diferent. En aquest sentit es descriuen una sèrie d'accions adreçades a desenvolupar les competències transversals relatives a la «iniciativa individual, l'autonomia i la independència», la «capacitat per a la presa de decisions» i la «responsabilitat, la capacitat d'autogestió i l'autocontrol» dels estudiants.

1. Objectius

La finalitat principal d'aquest projecte d'innovació docent és desenvolupar una metodologia docent en el context dels crèdits europeus (ECTS) que fomenti l'esperit empre-

nedor i la creativitat entre els estudiants de primer curs de la diplomatura de Turisme (EUTDH) de la UAB.

Quant als objectius, es diferencien els generals i els específics i estan dividits en dos nivells, els adreçats als estudiants i els adreçats al professorat:

1. Objectius adreçats als estudiants:
 - Objectiu general: canviar la manera de veure i d'entendre el procés d'ensenyament-aprenentatge per part dels estudiants. Es tracta de transformar el paper passiu de l'estudiant, aconseguint participació i implicació majors en totes les activitats acadèmiques.
 - Objectius específics:
 - Fomentar la importància del treball en equip,
 - Incentivar-ne la creativitat,
 - Desenvolupar la capacitat per resoldre problemes i la presa de decisions,
 - Preparar-lo per a l'autoaprenentatge,
 - Fomentar-ne l'actitud crítica constructiva i la relativització dels continguts.
2. Objectius adreçats al professorat:
 - Objectiu general: canviar la metodologia docent tradicional per una metodologia en la qual el professorat es trobi, en certes ocasions, en un segon pla, per tal de donar major protagonisme a l'estudiant. En conseqüència, el professorat serà un guia en el procés d'ensenyament-aprenentatge de l'estudiant.
 - Objectius específics:
 - Fomentar el treball en equip del professorat.
 - Incentivar l'adopció de noves metodologies docents que se centrin en el treball en equip i el desenvolupament de la creativitat, la capacitat per resoldre problemes i la presa de decisions, l'autoaprenentatge i l'actitud crítica dels estudiants.
 - Facilitar la formació i l'actualització contínua per part del professorat.
 - Preparar i predisposar el professorat per a l'adaptació als canvis constants de l'entorn universitari i a les noves necessitats dels estudiants.

2. Descripció del treball

La metodologia docent emprada de forma general a la diplomatura de Turisme fins al curs 2004-2005 consistia, en la majoria dels casos, en la realització de classes magistrals teòriques i/o pràctiques de caràcter presencial.

Des del curs acadèmic 2005-2006, l'esmentada diplomatura va passar a formar part del pla pilot d'adaptació a l'espai europeu d'educació superior (EEES) d'algunes titulacions de la UAB. En aquest context, va ser necessària l'adaptació a la nova metodologia ECTS.

En el present projecte es parteix de la base que qualsevol aplicació d'una nova metodologia suposa canvis en els agents implicats, tant formals com informals. Els canvis

purament formals (normatives relatives als crèdits europeus, programes de les assignatures, etc.) són relativament més senzills d'aconseguir que els canvis informals, és a dir, transformacions de les actituds, els comportaments i les maneres de fer. Així doncs, en aquest projecte es va fer especial incidència en accions específiques adreçades a fomentar els canvis informals esmentats anteriorment.

D'altra banda, el sector turístic, com un dels motors de l'economia catalana més rellevants, demanda professionals ben formats per tal de poder adaptar-se a un mercat caracteritzat per la incertesa i els canvis constants i també persones emprenedores amb la preparació i la predisposició per crear noves empreses. És molt important, per tant, dissenyar un model d'ensenyament-aprenentatge basat en la multidisciplinarietat dirigida a fomentar la iniciativa individual i la capacitat per prendre decisions dels estudiants, enfocada clarament a les necessitats del mercat laboral.

El foment de l'esperit emprenedor i la creativitat en el context del sector turístic suposa el desenvolupament d'unes competències entre els futurs treballadors que poden ajudar a facilitar que el sector turístic català i espanyol mantingui una posició de referència d'èxit en l'àmbit mundial. En aquest sentit, l'EUTDH des dels seus orígens ha pretès donar resposta a les necessitats d'innovació del sector turístic i hotelier, coherent amb la motivació i política de millora de la qualitat.

Així doncs, aquest és el context i les motivacions que van engegar el present projecte d'innovació docent, amb el rerefons d'aconseguir que no només es produeixin els canvis formals, sino sobretot els canvis informals. Com ja s'ha comentat anteriorment, aquests canvis es refereixen a la generació d'actituds més favorables cap a l'activitat emprenedora en general i, específicament, cap a la creació d'empreses, amb la implicació tant del professorat com de l'alumnat i l'equip directiu de l'EUTDH.

3. Metodologia

Amb la finalitat d'assolir els objectius proposats es van realitzar les accions que s'exposen a continuació, agrupades en funció del col·lectiu al qual van dirigides:

Accions dirigides a canviar la manera de veure i d'entendre l'ensenyament per part dels estudiants:

1. Potenciació de classes i tutories no presencials mitjançant l'ús de les noves tecnologies.

Pel que fa a la distribució horària de les diferents assignatures de primer curs es van incloure algunes hores de *docència no presencial*. En aquestes classes es proposa a l'estudiant que faci una activitat determinada utilitzant el temps que empraria a assistir a classe. Existeixen varis tipus d'activitats, com la realització d'un exercici en línia supervisat directament pel professor, visites a diferents institucions, realització d'una entrevista, recollida d'informació, etc. A més, les activitats poden dissenyar-se perquè les facin de forma individual o en grup.

Aquest tipus de *docència no presencial* té com a objectiu principal que l'estudiant aprengui a autogestionar-se el temps, a adquirir responsabilitat envers el seu aprenentatge i, en el cas d'activitats en grup, a treballar en equip sense la supervisió directa del professorat.

A més d'aquestes hores de *docència no presencial*, es van programar tutories en línia, (de caràcter obligatori), en grup o individuals, i que serveixen bàsicament per fer el seguiment dels treballs o de les activitats tutoritzades.

2. Producció de recursos didàctics de suport digital que ajudin l'estudiant a ser més «independent» en el seu procés d'aprenentatge.

Aquesta acció està directament relacionada amb l'acció anterior i va consistir en la creació de diferents recursos en suport digital perquè els estudiants disposessin d'una guia a l'hora de fer les classes no presencials o que poguessin ampliar els coneixements adquirits a les classes presencials.

3. Potenciació de l'ús de la plataforma virtual, millora de la qualitat dels recursos virtuals i inversió en TIC.

Es va potenciar la utilització de la Plataforma Virtual de la UAB, que a més de proporcionar un entorn virtual d'aprenentatge per donar suport als estudiants, permet disposar d'un espai per poder fer *tutories telemàtiques* i facilitar el seguiment dels seus treballs i activitats. En aquest sentit es va fer una inversió important en equips de suport docent (TIC) per tal de facilitar l'ús de l'esmentada plataforma.

4. Oferta d'exercicis de simulació per a la resolució de problemes i la presa de decisions. Oferta d'exercicis d'autoaprenentatge i autoavaluació.

Es van incrementar considerablement per a totes les assignatures l'oferta d'exercicis de simulació o els casos pràctics que es resolen dins de l'aula i preferentment en grups. D'aquesta manera es donava cada vegada més pes a un ensenyament més pràctic i amb major implicació dels estudiants en detriment de les classes magistrals.

També, en algunes de les matèries es va incloure dins de la fitxa de l'assignatura la realització d'un treball de curs, que suposa que l'estudiant hagi de treballar de forma regular al llarg de tot el quadrimestre, per tal que aprengui a distribuir-se el temps i, doncs, es fomenta l'autoaprenentatge. L'exposició posterior del treball davant del grup classe i la seva avaluació per part de la resta de companys el foment d'una actitud crítica envers els treballs dels altres i el propi.

Els canvis en les activitats a l'aula han suposat també canvis a l'hora d'avaluar els estudiants. Progressivament, s'han anat substituint les proves clàssiques d'avaluació, per d'altres com la realització de treballs que s'exposen i discuteixen posteriorment davant del grup classe, que cada vegada tenen més pes dins de l'avaluació final de l'estudiant, juntament amb la resolució dels exercicis de simulació o els casos pràctics.

Així doncs, la inclusió d'aquests tipus d'activitats constitueix un eix bàsic per fomentar l'esperit emprenedor dels estudiants.

5. Oferta d'accions formatives específiques de creativitat i creació d'empreses.

S'han organitzat diferents activitats complementàries en la línia del present projecte docent, entre les quals destaca la celebració del simposi «La creació d'empreses i l'esperit emprenedor en el sector turístic». En aquest simposi, tant el professorat com l'alumnat van poder assistir a diferents ponències relacionades amb aquesta temàtica. Els aspectes més rellevants de què es va tractar són els següents:

- a) la creació i l'expansió d'una cadena hotelera,
- b) el procés de creació d'empreses en l'àmbit del sector turístic,
- c) els factors d'èxit d'una empresa turística innovadora,
- d) el model de desenvolupament per a la promoció d'empreses turístiques a Barcelona,
- e) el marc institucional de mesures de suport a la creació d'empreses a Catalunya.

Per altra part, en l'assignatura Projecte: Implantació d'un Producte o Empresa de Turisme, en la qual els estudiants elaboren un pla d'empresa, s'han introduït progressivament continguts relatius a la generació d'idees de negoci i la creativitat.

6. Oferta d'activitats complementàries als continguts propis de la diplomatura.

Es va potenciar l'oferta d'activitats complementàries relacionades amb les diferents assignatures com anar a veure obres de teatre, visitar museus, anar al cinema, etc.

Activitats dirigides a canviar la metodologia docent tradicional del professorat:

- a) Oferta de cursos per al professorat per a l'adaptació a la nova metodologia docent

S'han ofert, en col·laboració amb la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES), cursos generals relacionats amb els ECTS, així com un curs específic directament relacionat amb el foment de l'esperit emprenedor: «Les estratègies per estimular la creativitat i l'esperit emprenedor entre els estudiants de la diplomatura de Turisme i de graduat de Direcció Hotelera». L'esmentada acció formativa va tenir molt èxit entre el personal de l'EUTDH, i hi va assistir la major part del professorat.

- b) Foment del treball en equip

Per tal de fomentar el treball en equip del professorat, s'ha incrementat el nombre de reunions amb professors i estudiants. En concret s'han fet diferents tipus de reunions:

- Reunions col·lectives amb els professors (inici de curs, final del 1r semestre i final del 2n semestre).
- Reunions individuals amb els professors.
- Reunions amb estudiants (col·lectives —presentació de la metodologia docent al principi de curs— i individuals).
- Reunions amb la direcció i la coordinació de l'EUTDH (mensuals, aproximadament).

4. Resultats

Per tal d'avaluar el grau d'assoliment dels objectius s'han utilitzat diferents instruments metodològics tant quantitius (enquestes de satisfacció i motivació, enquestes d'emprenedoria i dades dels resultats acadèmics dels estudiants), com qualitius (entrevistes personals i grups de discussió).

Quant als resultats de les enquestes de satisfacció dels estudiants, cal dir que les valoracions de les assignatures van millorar després de l'aplicació d'aquesta nova metodologia. En general, els estudiants consideren que la metodologia és «ideal per expressar la seva creativitat», «divertida» i «participativa» i fa que «s'apreguin coses molt més aplicables en el món laboral», específicament en el sector turístic.

Els resultats de les enquestes d'emprenedoria (vegeu l'annex 1), que es van administrar a l'inici i al final de curs, en les quals es preguntava a l'estudiant, entre altres qüestions, si considerava desitjable crear una empresa pròpia i si s'havia plantejat seriosament crear-ne una, van mostrar en termes generals una millora substancial pel que fa a les actituds emprenedores, malgrat que caldria disposar d'un horitzó temporal més ampli per tal d'extreure'n conclusions més robustes. Així doncs, el percentatge d'estudiants que va respondre positivament a la primera pregunta va incrementar-se lleugerament (cal dir que ja era molt elevat al principi de curs, al voltant del 70 %), mentre que el percentatge d'estudiants que va respondre positivament a la segona pregunta es va incrementar en gairebé 6 punts percentuals (del 52 % al 57,8 %).

Amb relació al professorat, les enquestes de clima laboral també van manifestar que s'havia incrementat el grau de satisfacció i motivació envers la tasca docent.

Quant als resultats acadèmics dels estudiants, van millorar lleugerament després de l'aplicació d'aquesta nova metodologia.

Per últim, la realització de les entrevistes personals i les reunions en grup van mostrar, en general, una valoració molt favorable del present projecte, tant per part de l'equip docent com dels estudiants.

5. Conclusions

En termes generals, després d'aquesta primera experiència, les enquestes de satisfacció van mostrar que tant els estudiants com els professors estaven més motivats envers l'aprenentatge i l'ensenyament, respectivament. D'altra banda, dels resultats de les enquestes d'emprenedoria lliurades als estudiants abans i després de l'aplicació d'aquest projecte es desprèn que els estudiants mostraven un major esperit emprenedor, és a dir, s'identificaven en major grau amb afirmacions com «adaptabilitat als canvis», «curiositat» o «creativitat» i tenien una actitud més positiva respecte a la creació d'empreses, és a dir, no només afirmaven que s'havien plantejat seriosament crear una empresa sinó que el temps en què tenien previst crear-la es reduïa. Cal dir també que el rendiment acadèmic global de les assignatures va millorar lleugerament respecte als anys anteriors.

Durant el procés de seguiment i d'autoavaluació dut a terme en les reunions amb el professorat, l'alumnat i l'equip directiu de l'EUTDH va sorgir la proposta d'elaborar un catàleg de bones pràctiques metodològiques amb l'objectiu de recollir diverses activitats d'innovació docent que s'estan duent a terme a les diferents assignatures, destacant-ne els punts forts i febles, així com els resultats directes de la seva aplicació. D'altra banda, també es va detectar que s'havia de millorar l'instrument de mesura de l'evolució de l'esperit emprenedor dels estudiants. Així doncs, com a actuacions futures es proposa ampliar l'aplicació d'aquest projecte a totes les assignatures de la diplomatura de Turisme, així com l'elaboració del catàleg de bones pràctiques metodològiques innovadores en el context dels ECTS.

Referències

- ANECA (2005): *Libro Blanco. Título de grado de Turismo*. Agencia Nacional de evaluación de la calidad y acreditación.
- URBANO, D. (2005): *La creació d'empreses a Catalunya. Organismes de suport i actituds cap a l'activitat emprenedora*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball i Indústria (editat en castellà -2006- i anglès -2006-).
- URBANO, D. (2005): *Marco institucional de la creación de empresas: medidas de fomento y actitudes hacia la creación de empresas en el caso de Catalunya*, en «La empresa y el espíritu emprendedor de los jóvenes», pp.91-109. Ministerio de Educación y Ciencia.
- URBANO, D. i RODRÍGUEZ, LI. (2006): *Guia per a l'elaboració del pla d'empresa*. Generalitat de Catalunya. Barcelona: Departament de Treball i Indústria.
- URBANO, D. i UROZ, F. (2007): *Protocol - Normes d'aplicació ECTS a l'EUTDH*. Document intern EUTDH.

Paraules clau

Esperit emprenedor, ECTS, creació d'empreses, creativitat, innovació docent, EUTDH.

Finançament

Projecte subvencionat pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya dins del programa d'ajuts de Millora de la Qualitat Docent (MQD) de l'any 2006 (Expedient 2006MQD00120) convocades per l'Agència de Gestió d'Ajudes Universitàries i de Recerca AGAUR.

Responsable del projecte

David Urbano

Coordinador ECTS de l'EUTDH

Departament d'Economia de l'Empresa

Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales

Universitat Autònoma de Barcelona
david.urbano@uab.cat

Presentació del grup de treball

L'equip de treball del projecte està format, per una banda, per alguns professors que imparteixen assignatures de primer curs de la diplomatura de Turisme, i per altra, pels càrrecs de gestió i coordinació de l'EUTDH. Es tracta, per tant, d'un grup de treball interdisciplinari en el qual participen docents de diferents àrees i departaments de la UAB, que tenen, alhora, diferents responsabilitats a l'EUTDH.

Membres que formen part del projecte

Francesc Uroz
Director de l'EUTDH
franciscojose.uroz@uab.cat

Maria Noguera
Coordinadora de la Diplomatura de Turisme
maria.noguera@uab.cat

Maria José Aguar
Cap del Programa Professional
mariajose.aguar@uab.es

Víctor Giménez
Responsable de Formació Virtual
victor.gimenez@uab.cat

Albert Vancells
Coordinador dels Programes d'Intercanvi d'Estudiants i Professorat
albert.vancells@uab.cat

Manuel Jurado
Participant en la Prova Pilot ECTS-EUTDH 2004-2005
manuel.jurado@uab.cat

Teresa Iribarren
Participant en la Prova Pilot ECTS-EUTDH 2004-2005
teresa.iribarren@uab.cat

Asunción Blanco
Professora de l'EUTDH (Àrea de Geografia)
asuncion.blanco@uab.es

Joan Lluís Capelleras
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Empresa)
joanlluis.capelleras@uab.cat

Albert Martí
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Empresa)
albert.marti@uab.cat

Laura de la Paz
Professora de l'EUTDH (Àrea d'Idiomes – francès)
laura.delapaz@uab.cat

Iain Parkhill
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Idiomes – anglès)
iain.parkhill@campus.uab.es

